

מסורת הש"ס

(א) מכות מז: פסחים כד, (ב) [מולין כו: י"ט:ש], (ג) [נעלי כו:י], (ד) [נע' מוס' גיטין ו' ומוס' כ"ק פ' ד"ה מבי אהא], (ה) [שבת זכ: וטו:], (ו) [מסכתא פ"ב דשביעית ה"א], (ז) [ויקרא י"א], (ח) [שם, ט] [דברים יד], (י) [ויקרא י"א, ט] [נ"ל], (יא) [שם, ט] [דברים יד], (יב) [ה"ש, כט:ג], (יג) [ויקרא כז]

הגהות הב"ח

(א) ר"ש ד"ה פוטיתא וכו' ד' מלקיות בשך המים כמי מבשרם לא תאכלו בת"כ בריה ביום השמיני ולא שני במשנה תורה וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו וכתבי שני אל תשקלו את נפשומים וכו' צין שך המים הס"ד:

לעזי רש"י

יוטלי"ש. מין סלק. פולפ"ר. רבנא, חללוגא (ששכ בר). אליגנדר"א. כוכבא. הומלוי"א. כשות. קריש"ן. שחילי. אורוג"א. גרידי (צמח).

רבינו חננאל

אכל פוטיתא דהוא דג טמא לוקא משום תאלי", נילקי נמי משום שרץ השרץ על הארץ. ומשני רבינא לא תימא דגים איכא ביניהו, דרגים ודאי אליבא דאביי לא גידולי קרקע נינהו, אלא אימא עופות איכא ביניהו, האי תנא דמרבי להו דגידולי קרקע נינהו, ואידך תנא מבעט להו דלא וולדות נינהו [אלא] מרקק מים איזר. ואמרין מכדי הני תרי תנאי כללי ופרטי דרשינ, מ"ט האי מבעט לעוף והאי מרבה ליה. ואמרין האי תנא דמרבי ליה לעוף קסבר כללא בתרא דווקא, דהדר וכתב ובכל אשר תשאלך נפשך יהיה פרט וכלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ואותיב להו כל מילי<sup>א</sup>, אהני כללא קמא למעוטי כל דמי ליה משני צדין, והן פרי מפרי וגידולי קרקע, ולא דמי להו משני צדדין, כגון מים ומלח כמיוני ופטוריות שאינן פרי מפרי. וכגון דגין שזן פרי מפרי ואינן גידולי קרקע, ומרבי אפילו עופות שזן פרי מפרי וגידולי קרקע. ואידך תנא סבר כללא קמא דווקא דהוא ליה כלל ופרט, ותורת כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה שפרט הני דפרשי שאל אין מדי אחריתא לא, אהני כללא בתרא להביוי כל דמי ליה בשלשה צדין, והן פרי מפרי וגידולי קרקע. ותולדת ברייתא מן הארץ. למעוטי מים ומלח וכתבין פטוריות כדאמרן. ולפטורא נמי אע"ז דאינן פרי וגידולי קרקע, מרקק מים נבראו. ואינן דומין לבקר ובאן שזן פרי מפרי וגידולי קרקע, ותולדת ברייתא מן הארץ. וכענין שמרנה זו היא במס' נזיר, וסוגיא חזקתא היא לתרויהו כאשר פירשנו. וכן בענין [מכות] [בית] המקדש ר' ירש של כלכלי ופרטי, ומרבי כל מיני מחכות ומדא שיל עץ. ור' יוסי ב"ר יהודה רירש ליה ברביוי ומיעוטי ואינו מבעט אלא של חרש בלבד. וכל אחד דורש הלשון שקבל מרבותיו. ירושלמי בכאן בעירובין ובפרק מעשר שני ניתן לאכילה בסופו, מתני' ר' עקיבא ולא ר' ישמעאל, דר' ישמעאל דרש ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך כלל, בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט, ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש וולד וולדות הארץ, אף כל וולד וולדות הארץ. ר' עקיבא רירש מה הפרט מפורש פרי וולד פרי ומכשיר פרי, אף כל פרי וולד פרי ומכשיר פרי. מה נפיק מביניהון עופות דגים וחגבים כמיוני ופטוריות, לר' ישמעאל אין נקחין בכסף מעשר, לר' עקיבא נקחין. וקשיא לן מאי שנא הני כללי דרירש להו הכי משאר

**פוטיתא**. שרץ המים קטן שאין צו כזית ואפ"ה כיון דכריה היא אכילה היא ולוקה ד' מלקיות. בשרץ המים כתיב (א) צמורת כהנים<sup>א</sup> אל תשקלו את נפשומים בכל השרץ השרץ ולא תטמאו צהם הרי כאן שנים וכלל צהן צין שרץ הארץ צין שרץ המים ומשום מצרם לא תאכלו<sup>ב</sup> ומשום וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו<sup>ג</sup>: נמלה.

שהוא שרץ הארץ לוקה ה' תרתי הא דאמרן וכל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום הרי ג' וכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום ומהי זה השרץ שנקן הוא לא יאכל הרי ד' ולא תטמאו את נפשומים בכל השרץ הרומש על הארץ הרי ה' כולן צפרשת ויהי ציום השמיני<sup>ד</sup>: ארנא לוקא שש. שהיא שרץ העוף ולקי בכל הני חמשה מוסף עליו וכל שרץ העוף שקצ"ה הוא לא יאכל<sup>ה</sup> צמנא מורא<sup>ו</sup>. והאי דכתיב צקדושים מהיו ולא תשקלו את נפשומי<sup>ז</sup> צבהמה וצעוף ובכל אשר תרמוס<sup>ח</sup> לא חשיב ליה דצבהמה ומהי ועוף גדולים משמעי ולא צפרלים דלא כתיב צהו שרץ. לשון שרץ דבר שהוא נד צארץ ואינו נראה אלא ע"י שירוצו ורימושו מפני קוטנו: ואס אימא. דדגים גידולי קרקע נינהו פוטיתא נמי לילקי משום שרץ הארץ גרם ולא גרם לילקי ה' דשצט צעי למילקי חמש דשרץ הארץ ושמים דשרץ המים: מאי טעמא דמאן דמרבי עופות קסבר. כל היכא דליכא כלל ופרט וכלל כללא צתרא עיקר וצתריה אזלינן: והוא ליה פרט וכלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ומרבי כל מילי וכללא קמא. דלמי למעוטי ולמימר דנדרשיה בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שצפרט ולא נרבי מדי לא אזלינן צתריה ומיהו אהני פורתא למימר די מרבי כללא צתרא לא כל מילי מרבי אלא כעין הפרט מאי דמי ליה מצ' דדדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע ומימרדי נמי דעמו צבאי דילא ולמעוטי דגים דלא דעמו ליה אלא צחד צד צפרי מפרי: ומאן דממעט עופות קסבר. כל היכא דליכא כלל ופרט כללא קמא דווקא ואין בכלל אלא מה שצפרט וממעטי כל מילי ואפי' מאי דמי ליה צפרטא והדר כתב כללא צתרא לאפוקי ממיטעא כלללא קמא צמנא<sup>ט</sup> ולאמאי מיהא מדי דמי לצפרטא בכל ג' דדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ: פפעפועין. ירקות שקורין קקולי<sup>י</sup> צל' ארמי יוטלי"ש צלע"ז: חללוגוט. פולפ"ר צלע"ז: גודגוניות. אליגנדר"א צלע"ז: חזיו. שחת של מצוצה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו: כפניות. תמרס רעות שלא צישלו כל צרכן: גודגניות. ממעטין את הזרע: ואס הוקשו. הקלחין כעץ שצבר למח צהן זרעו קשין הקלחין לכל אדם: תרגמא. להא דלמר רב מערבין אשלא הוקשו וזה המערב צהן יס לו צנים דהשחת חזו ליה: הנדקוי מדי. גודגניות צצמדי יפות הן: כשום. הומלוי"ן: צצכל אוכלין חזיו וכי אתא רב לצצל וחזא דאכלי להו אמר מערבין ומעיקרא אמר דאין מערבין: לירק. לאכול צירקן: וזען חייב. צמעשר ואע"פ שלא זרען מתחילה לכך: וירקן פטור. דלאו מדי הוא: שחליס. קרישיו"ן: גרגריה. אורוג"א נאכל צין זרע וצין ירק: די קאמר רב. דמערבין צהן: צגגונייתא

לדדין דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ: פפעפועין. ירקות שקורין קקולי<sup>י</sup> צל' ארמי יוטלי"ש צלע"ז: חללוגוט. פולפ"ר צלע"ז: גודגוניות. אליגנדר"א צלע"ז: חזיו. שחת של מצוצה כשהוא ירק וגוזזין ואוכלין אותו: כפניות. תמרס רעות שלא צישלו כל צרכן: גודגניות. ממעטין את הזרע: ואס הוקשו. הקלחין כעץ שצבר למח צהן זרעו קשין הקלחין לכל אדם: תרגמא. להא דלמר רב מערבין אשלא הוקשו וזה המערב צהן יס לו צנים דהשחת חזו ליה: הנדקוי מדי. גודגניות צצמדי יפות הן: כשום. הומלוי"ן: צצכל אוכלין חזיו וכי אתא רב לצצל וחזא דאכלי להו אמר מערבין ומעיקרא אמר דאין מערבין: לירק. לאכול צירקן: וזען חייב. צמעשר ואע"פ שלא זרען מתחילה לכך: וירקן פטור. דלאו מדי הוא: שחליס. קרישיו"ן: גרגריה. אורוג"א נאכל צין זרע וצין ירק: די קאמר רב. דמערבין צהן: צגגונייתא

להו זרען לזרע או לירק מתעשרין זרע וירק ואומר ר"י דיכא דירק צירק זרען לירק הוי ירק עיקר ומתעשר הכל לשעבר אחר זמן הראוי למעשר זרע ולא צתר לקיטה ולהכי תנא צרישא ירק זרע ובסיפא זרע וירק דצרישא ירק עיקר ובסיפא זרע עיקר ונפקא מינה נמי לענין מן הרעה על היפה דכשירק עיקר הוי ירק יפה וכשזרע עיקר הוי זרע יפה והוי מן הזרע על הירק מן היפה

## בבל מערבין פרק שלישי עירובין

## בת. צירעה לוקה שש. פי' צקונט' דהא דכתיב צקדושים לא תשקלו וגו' ובכל אשר תרמש האדמה צגדולים משמעי דלא כתיב שרץ וקשה דצפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נט:) דרשינן ובכל מהי הרומשת זה נחש משמע דרמישה נמי הוי דבר הרומש כמו נחש ההולך על גחווה ומפרש ה"ר יעקב דאורליי"ש צמעיילה פרק קדשי מוצא (דף נז:). מוקי האי קרא דוקא צשמונה שרצים דכתיב אשר הצלתי לכם לטמא צמוצדלין דבר הכתוב: **אֲהֲנִי בִלְלָא קמא** **למעוטי** **בַּ** **דְּלָא דמי** **לִיה** **משני** **צדדים**. ווא"ת

דצנויר צפ' ג' מינין (דף נה:). אמר מאי ליכא צין מרי פרטי וכללא למרי כללי ופרטא מרי כללי ופרטא אי ליכא דדמי ליה אפי' צחד צד מרצין מרי פרטי וכללא עד דדמי ליה משני דדיין משמע צדחד צד כגי וי"ל דשני דדיין דהכא הוי כחד צד דהתם דשני דדיין פרי מפרי וגידולי קרקע שזין הן וצפ"ק דקדושין (דף כד:). גצי שן ועין דריש מה הפרט מפורש מומין שצגלוי ואינו חוזר הא נמי דדיין שזין והא דפרקי התם למימר מה הפרט מפורש מומין שצגלוי ואינו חוזר היינו למאן דאמר כללא קמא דווקא דע"כ צד דצטל ממלכתו גרוע מהנך מדקמשינ לחפשי ישלחנו ריבויא הוא ואס שוה הוא אמאי מרצין ליה טפי משאר דדיין וכי האי סוגיא אימא צחולין (דף סו:). צסוף אלו טריפות גצי ארצה וצריש אלו מומין (בכורות דף נג:). גצי פסח או עור ואחו כולוהו כמאן דאמר כללא קמא דווקא כדפרש"י ועוד אומר ר"י דאתא ספיר אפי' למ"ד כללא צתרא דווקא ולדידיה נמי כריך שדמה צכל דדיין החשוצין אע"פ שאה' חסוצ מתצירו רק שלא יהיה צד גרוע יותר מדאי אצל למאן דאמר כללא קמא דוקא מלריך שיאף דומה אף צדד גרוע הרבה והצבר מסור לחכמים להסיר אצוה צד גרוע שחולקין צו:

**ובבב"א** **הויא רובא דע"בא** **והתניא** **בב'.** מימה אמאי לא משני

כדמשני צפ' צזית (שבת ד' קמד:). מי דמי ערציא אתרא הכא צטלה דעמו אצל כל אדם וי"ל דהתם ודאי שיך לחלק דכולי עלמא נמי אס היו להם גמלים הרבה כמו דערציא היו מקיימין קוים צשדומיהן ולכן יש חשיבות צאתרא אצל צית מנשיא אע"פ שכל העולם נמי אס היו להם רמונים היו סוחטין כיון דלא הוי אלא חד צגרא צטלה דעמו אצל הכא שצכל העולם י"ש חזיו ולא אכלי אין לחלק צין אתרא לגצרא ולהכי נמי לקמן (דף נט:) דפרקי ופרסאי הוו רובא דעלמא ולא מייתי מהך צריימא דליצטלו פרסאי לגצי רובא דעלמא דאין לי לצטלס כיון דרוב צצר יש להם ושאר העולם נמי אס היו להם רוב צצר היו אוכלים צלא לחס דומיא דערציא ומייתי ספיר מצגדי עניים דלא צעי שיעור עשירים כיון שפחות חסוצ צעיימהן ועוד דמדמי השיעורים להדדי ולא שיך נמי לאמאי לקמן ההיא דחצית: [וע"ע מוס' שבת זכ: ד"ה ואח"ל]

**פ"י****כך** **זרען** **חייב** **וירקן** **פטור**. אין להקשות מאי לפיכך הא קמני דצטלה דעמו דליכא למימר צטלה דעמו לענין דמתעשר אחר צבצת שלש דנין זרע או לענין מורס מן הרעה על היפה: **לְזֶרַע מתעשרין זרע וירק**. מימה אמאי לא עירב ותני דהא תאזה נפשך ותשאלך נפשך חזא מילתא לפיכך חלקו, האי אפר כללא קמא דווקא והאי אמר כללא בתרא דווקא. פי' פפעפועין. שמענו כי הן ירקות שיש בהן מליחות וזן קאקולי. ירושלמי בפרק האחרון בפהא, פפעפועין וגודגוניות וחללוגות מערבין בהן, אומר רב קקולי והנדקוי ופרפחזין. [ומקשינן וגודגניות] שממעטין הזרע אין רוב בני אדם אוכלין אותן, ומאחר שאינן מאכל לכל אדם היאך מערבין בהן. ופרקינן כשם שמערבין ביין לנוזר ולישראל בתרומה באחריון בהן כיון דחזו למי שאינו נזיר, והתרומה לכהן, מערבין בהן אפילו לנוזר ולישראל. הכא נמי כיון דחזו למרובי בנים מערבין בהן, אפילו לחסוכי בנים. איבעית אימא כי אמר רב בהנירקי מדיאי. פי' בעודן פנין. מסקנא חזין דרביאי לא מערבין בהן, דגיננויתא מערבין בהן. ואקשינן אהא דתנן (השואלין) [השחלים] והגריל שזרען לירק מתעשרין זרע וירק,

בתרא. דהא תאזה נפשך ותשאלך נפשך חזא מילתא לפיכך חלקו, האי אפר כללא קמא דווקא והאי אמר כללא בתרא דווקא. פי' פפעפועין. שמענו כי הן ירקות שיש בהן מליחות וזן קאקולי. ירושלמי בפרק האחרון בפהא, פפעפועין וגודגוניות וחללוגות מערבין בהן, אומר רב קקולי והנדקוי ופרפחזין. [ומקשינן וגודגניות] שממעטין הזרע אין רוב בני אדם אוכלין אותן, ומאחר שאינן מאכל לכל אדם היאך מערבין בהן. ופרקינן כשם שמערבין ביין לנוזר ולישראל בתרומה באחריון בהן כיון דחזו למי שאינו נזיר, והתרומה לכהן, מערבין בהן אפילו לנוזר ולישראל. הכא נמי כיון דחזו למרובי בנים מערבין בהן, אפילו לחסוכי בנים. איבעית אימא כי אמר רב בהנירקי מדיאי. פי' בעודן פנין. מסקנא חזין דרביאי לא מערבין בהן, דגיננויתא מערבין בהן. ואקשינן אהא דתנן (השואלין) [השחלים] והגריל שזרען לירק מתעשרין זרע וירק,

## עין משפט ונר מצוה

יג א מיי פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כג ונרביז אלפס סוף פרק ג דחולין ד' רפב. וברא"ש שס סימן סטן:
יד ב מיי שס הל' כג:
טו ג מיי פ"ז מהל' מעשר שני הל' יב:
טז ד ד תושב"ע א"ח סי' שפו פ"ה:
יז ו מיי פ"ב מהלכות תרומות הלכה ו:
יח ז מיי שס הלכה ח:
יט ח מיי שס הלכה ה:

מבס"פ רש"י

אכל פוטיתא לוקה אריבע. חד לאו צשך המים צמורת כהנים דהוא ספר ויקרא, וחד צמשנה תורה, ועל לאון מצויים צמורת כהנים צשקלס סתם, אל תשקלו את נפשומים בכל השרץ הארץ ולא תטמאו צהם והכא לא כתיב על הארץ ומשמע צין שרץ המים וצין שרץ הארץ, הרי ארבע (פסחים כד:). ובעינן צכות (סו:). צמלה לוקה חמש. צלע נמלה צלע האל וצריה צלימה היא אכילהה צכל שאלא ולוקא חמש, שני לאון הכמוצין צשך סתם כמו שפירשתי, ושלשה לאון הכמוצין צשך הארץ צמורת כהנים (מכות שס), צירעה לוקה שש. צירעה שרץ העוף היא וגם שזרע על הארץ ויש צה אלו חמש לאון ומוסף עליהם אלו דשרץ העוף צמשנה תורה וכל שרץ העוף טמא הוא לכס חוש יאכלה, שרץ לאון רחוש ונעוה ואינו נראה, ואין צמורה וזכיו הגוזזין מן הארץ צכלל שרץ, הלכן לא תשקלו את נפשומים צבהמה וצעוף וגו' דכתיב צקדושים מהיו, איו מן התנן דלאו צפרלים כתיב (פסחים כד:). מן הרקק. גרציל"א שס צה מים וצשה [וחולין כז:], צמערבין לבדיו. עירובי חזון, ביין. ואע"ג דלא חזי לדדיה חזי לאחריה וכוין וצמוצא הוא גצי אחרית שזו ליה רבנן (רעיר כז:). א: אע"ג דצערזיה שאינן ראויה לו היא, הואיל ואי תמשלך אחריותיה שראי ליה מערבין (פסחים כז:), ולעשראל בתרומה. דהא חזא לכתוב דרך אחת, דאי צעי ממשל עליה, דתרומת טעות אינה ממונה והערל לטעילה והדר מפרשי עלה מינה וכה (פסחים כז:).

רב ניסים גאון

אמר רב יהודה בריה דרב שמואלא בדי שילת משמיה דרב מערבין בפפעפועין ובכללוגות ובגודגניות. פירוש בגמ' דבני מערבא והכי גרסי, בעון קומיו אילין אינון, אמר לון קקולי והנדקוי ופרפחזי.

רבינו חננאל (המשך)

כללי. ופרקינן משום דהני כללי דכתיב דרך אחת, והאי כללא קמא היא כללא

<sup>[1]</sup> נראה דלי' כל מילי דדמי להי מצ' דדיין וכן פרי מפרי וגידולי קרקע ואחי כללא קמא למעוטי מאי דלא נזכר לכו וכו'.